

Posvećeno istraživanje gljiva

Damjan Krstajić

Postoje dela čija se vrednost i poštovanje koje bude u nama ne mogu rečima dočarati. Koliko puta ste u vezi neke slike ili filma rekli bližnjem: "*Ovo moraš svojim očima da vidiš*". Bilo kakav opis rečima može doprineti nekoj vrsti skrnavljenja dela sa jedne strane ili stvaranju preteranih očekivanja. Ovde nije u pitanju slika ili film, već knjiga čiju vrednost možete momentalno videti čim je uzmete u ruke i počnete je prelistavati.

Knjiga *Gljive Srbije i zapadnog Balkana* Branislava Uzelca objavljena je pre 14 godina i mišljenja sam da postoji dovoljna vremenska distanca za novi osvrt na nju. Važno je da naglasim da ne mogu biti objektivan, jer poznajem autora i bio sam upoznat sa detaljima prilikom nastajanja knjige. Sa druge strane, mogu objasniti zanimljive detalje koji nisu očigledni prilikom prelistavanja.

Ovo delo je rezultat timskog rada. Goran Milošević, autor više od 1100 fotografija različitih vrsta gljiva u knjizi, i Branislav Uzelac su više godina studiozno obilazili terene širom Srbije proučavajući i fotografišući gljive uz svesrdnu pomoć lokalnih eksperata.

Za one koji nisu upoznati, pečurke koje vidimo u prirodi su plodovi gljiva i ne zna se kad će tačno i gde da se pojave. Za većinu njih važan preduslov jeste da je palo dovoljno kiše. Dakle, sezona može relativno kratko da traje.

U knjizi je opisano i sa fotografijama prikazano preko 1200 vrsta, varijeteta i formi gljiva. Malo je država u Evropi koje mogu da se pohvale da u jednoj knjizi imaju sistematičan prikaz, opis i fotografije toliko vrsta gljiva iz svojih krajeva.

Ko god je šetao prirodom u potrazi za gljivama znaće da ih nije lako naći, a ako ste još sebi dali zadatak da ih fotografišete trebaće vam dosta vremena da nađete one koje nisu trule ili oštećene. Puno fotografija gljiva u knjizi su sa dva lepa primerka tako da se može videti izgled iznad i ispod šešira pečurke. Ukratko, očigledno se ozbiljno radilo na tome da se na fotografijama vide svi bitni detalji za određivanje vrste.

Ono što je zanimljivo u vezi sa ovom knjigom jeste da su deo troškova za štampanje pokrili *New Phytologist Trust* (fondacija pri svetski poznatom naučnom časopisu *New Phytologist*) i pokojni Rodžer Filips (poznati autor knjige *Mushrooms of Great Britain and Europe*). Zašto bi neki ljudi iz Velike Britanije dali pare za deo troškova štampanja knjige o gljivama u Srbiji koja je još i na srpskom jeziku? Koji je njihov interes?

Kad neko vredno radi na projektu od opšteg značaja, naći će se i ljudi koji će da uvide vrednost i da pomognu. Rodžer Filips je slično posvetio više godina radeći na svojoj knjizi o gljivama i znao je koliki je trud bio potreban za ovo delo. Pretpostavljam da je slično važno i za *New Phytologist Trust*.

A kako su oni znali da nema nekih ozbiljnih grešaka u knjizi kad je ona na srpskom? Imali su prilike da vide knjigu u pdf formatu i da provere koliko se slažu latinska imena gljiva sa pratećim fotografijama u knjizi, kao i da uvide kvalitet i obim fotografija sa terena.

Ono što je takođe neuobičajeno u vezi sa ovom knjigom jeste da je predgovor napisala mikolog dr En Pringl, tada na Harvard univerzitetu, a sada na čelu svoje laboratorije u Viskonsin-Medisonu (SAD). Kakve veze ima ona sa gljivama Srbije?

Profesorka Pringl je pre petnaestak godina proučavala gljivu *Amanita phalloides*, koja je domaća vrsta kod nas i u narodu poznata kao zelena pupavka, ali je u SAD to invazivna vrsta. Bila je u kratkoj studijskoj poseti kod Branislava Uzelca da prouči primerke iz naših krajeva. Tokom boravka upoznala se sa radom na knjizi i poželela je da napiše predgovor kao podršku.

Iako glavni deo knjige čine opisi i fotografije gljiva (po tri na svakoj strani), ono što po mom mišljenju ovu knjigu izdvaja od sličnih domaćih i inostranih jeste kvalitet i dužina uvoda. Mikologija je biološka nauka čiji su predmet istraživanja gljive i autori ovakvih enciklopedija generalno izbegavaju da objašnjavaju čitaocima šta su zapravo gljive, već je naglasak na fotografijama i opisima vrsta. Ovde to nije slučaj. Objašnjeno je šta su gljive i raznovrstan odnos koji postoji između njih i ljudi. Krivo mi je što recimo predgovor dr En Pringl i uvod, sa svojih tridesetak strana, kao odvojeni deo knjige nisu javno dostupni svima preko interneta.

Glavna zamerka ovoj knjizi, od strane nekih naših eksperata, jeste da u njoj nema lokacija gde su pronađene retke vrste. Slažem se da bi bilo lepo da se to zna i to jeste važna informacija. Kako u sličnim engleskim i francuskim

enciklopedijama ne postoje objavljene lokacije opisanih vrsta, ovo ne vidim kao manu same knjige, već ozbiljan nedostatak pratećeg materijala. Žao mi je što autor, kao odgovor na ove kritike, nije stavio javnosti na uvid tačne lokacije opisanih retkih vrsta i tako upotpunio knjigu.

Hoću da napomenem da ima i drugih dela naših autora koji su objavljivali knjige o gljivama naših krajeva i svi oni zaslužuju pohvale i čestitke. *Gljive Srbije i zapadnog Balkana* Branislava Uzelca izdvajam jer mislim da je po obimu i kvalitetu na svetskom nivou.

Knjiga uopšte nije jeftina te ne mogu da preporučujem da je kupite, osim ako nemate nameru da se posvetite proučavanju gljiva, ali u tom slučaju ste vi već čuli za nju i nemam vam šta novo reći. Ono što bih svim ostalima posavetovao, jeste da se raspitate u kojim knjižara možete da je vidite i prelistate. Osim što ćete videti slabo poznatu lepotu naše prirode, imaćete priliku da u rukama držite rezultat nečega što je kod nas nažalost prava retkost - višegodišnja sistematska posvećenost i završeno lepo delo na kraju.

Reference koje podržavaju činjenice spomenute u članku

1. Knjiga Gljive Srbije i zapadnog Balkana

https://www.asocijacijaagljivara.org.rs/Gljive_Srbije_i_zapadnog_Balkana.html

2. Branislav Uzelac

https://www.asocijacijaagljivara.org.rs/Branislav_Uzelac.html

3. Goran Milošević

https://www.asocijacijaagljivara.org.rs/Goran_Milosevic.html

4. New Phytologist Trust se danas zove New Phytologist Foundation

<https://www.newphytologist.org>

5. Rodžer Filips

[https://en.wikipedia.org/wiki/Roger_Phillips_\(photographer\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Roger_Phillips_(photographer))

6. Knjiga Mushrooms of Great Britain and Europe

<https://www.amazon.co.uk/Mushrooms-Other-Britain-Europe-original/dp/0330264419>

7. O Rodžeru Filipu u Gardijanu

<https://www.theguardian.com/science/2021/dec/02/roger-phillips-obituary>

8. Dr En Pringl i njena laboratorija

<https://botany.wisc.edu/staff/pringle-anne/>

<https://pringlelab.botany.wisc.edu/>

9. Kritika knjige

http://www.fungi-kg.org.rs/Kritika_Gljive_Srbije.html